

Miliardy pro zelené domácnosti a obce?

Vláda bude rozhodovat, do čeho investuje miliardy korun z evropských fondů. Hnutí DUHA prosazuje, aby největší balík peněz na ekologické projekty šel do několika programů, které rozšíří čisté technologie a pomohou domácnostem recyklovat odpad, instalovat solární kolektory a podobně. Stát by měl použít tuto vzácnou příležitost k financování omezeného počtu průlomových programů, jež ve vybraných oblastech způsobí viditelnou změnu.

Ekologické eurofondy

Česká republika v příštích sedmi letech dostane až 20 miliard korun ročně na různé ekologické projekty. Hlavní plán jejich rozdělování je v takzvaném Operačním programu Životní prostředí. Obsahuje také výčet oblastí, na něž lze finance použít. Patří mezi ně mimo jiné:

- čističky odpadních vod;
- obnovitelné zdroje energie pro obce a domácnosti;

- recyklace odpadu;
- obnova zeleně v krajině a mokřadů, které zachycují povodně;
- čištění starých skládek toxického odpadu.

Projekty zaměřené na větší efektivnost a moderní technologie mohou dostat:

- nakládání s odpady asi tři miliardy korun ročně,
- obnovitelné zdroje, energetická efektivnost a čistota ovzduší pět miliard ročně.

Peníze z Operačního programu Životní prostředí jsou určeny pro domácnosti a obce – nikoli průmyslové podniky. Těm slouží jiný program (Podnikání a inovace), který řídí MPO.

Všechno, nebo priority?

Program obsahuje sedm prioritních os, v nich potom 18 takzvaných oblastí podpory. Každá z nich ještě zahrnuje řadu různých typů projektů. Třeba jen v samotné oblasti odpady

– jedné z těchto osmnácti – je vyjmenováno devět dílčích položek.

Hnutí DUHA prosazuje, aby vláda nerozměnila peníze v nejrůznějších užitečných, ale osamocených projektech. Musí si vybrat. Měla by větší částky soustředit do několika velkých programů, které pár vybraných problémů opravdu posunou dopředu a promění v nich tvář země.

Proto by vláda měla z desítek typů projektů vybrat několik, kterým věnují hlavní pozornost a nejvíce peněz. A to lze udělat. Operační program, který vláda už poslala ke schválení Evropské komisi, totiž stanovil pouze rozpočet sedmi takzvaných prioritních os. Zároveň určil, do jakých typů projektů finance mohou jít. Ale podrobné rozdělení prostředků mezi jednotlivé oblasti a dílčí projekty bude určovat až takzvaný implementační dokument. Ten nyní sepisují MŽP a Státní fond životního prostředí.

Kam by peníze měly jít

Týká se to hlavně peněz na energetiku a odpady. Vláda by měla velké balíky financí soustředit do několika programů, které:

- modernizují ekonomiku;
- konkrétně pomohou domácnostem.

Čistá energie pro domácnosti

Stát by měl zřídit grantový program pro domácnosti, kterým bude pomáhat s instalací solárních kolektorů, kotlů na biomasu a podobných zařízení. Umožní tak, aby si lidé nemuseli při vytápění vybírat mezi špinavým uhlím a drahým plynem. Mělo by jít o nárokovou podporu: každý, kdo požádá a splní sadu jednoduchých, snadno srozumitelných podmínek, peníze automaticky dostane, dokud se přiděl na daný rok nevyčerpá.

Procentní výši podpory musí být nastavena tak, aby prostředky stačily pro očekávaný počet žadatelů. Nárok na grant by měly mít pouze domy, jež energií neplýtávají, tedy které splní jistý standard spotřeby energií na metr čtvereční za rok.

Hnutí DUHA navrhuje, aby do grantového programu šla minimálně jedna miliarda korun ročně. Při průměrné velikosti státního grantu 50–70 tisíc korun by to znamenalo, že za sedm let bude mít zařízení dodávající čistou energii až každá třicátá česká domácnost.

Podle Hnutí DUHA by domácnosti měly mít nárok na pokrytí poloviny nákladů projek-

tu. Žadatel by ke každé koruně dotací přidal korunu z vlastního. Padesátitisícový grant tedy znamená projekt za 100 000 korun, což odpovídá rozpočtu podobných zařízení.

Jde to? Ano. Operační program Životní prostředí má na energetické projekty vyhrazených skoro 2,7 miliardy korun ročně. Půjde tedy ani ne o polovinu peněz. Zbytek peněz by šel na různé další dotace, například granty pro obce.

Nízkoenergetické domy

Druhou důležitou prioritou programu by měla být výstavba nízkoenergetických domů a rekonstrukce, při kterých bude dosaženo stejného nebo vyššího energetického standardu. Program by se týkal i panelových čtvrtí, jež nejsou zařazeny jako problémová sídliště v Integrovaném operačním programu.

Potenciál úspor v budovách je obrovský a je snadno realizovatelný. Zateplení domů navíc domácnostem sníží účty za teplo alepší komfort bydlení.

Hnutí DUHA navrhuje, aby do této oblasti podpory šla také jedna miliarda korun ročně z části programu, která slouží ke snižování znečištění vzduchu. V novostavbách by měl být financován rozdíl mezi výstavbou v tuto chvíli běžnou a výstavbou nízkoenergetickou (tedy řádově 10 až 15 % investice do nového rodinného nebo bytového domu). U rekonstrukcí by vlastník obytné budovy dostal peníze na celou část projektu, která by se týkala zateplení. Podpora takzvaných pasivních domů (tj. natolik úsporných, že už vůbec nepotřebují kotel na vytápění) by měla být ještě vyšší – až 20 % nákladů novostavby.

Energicky soběstačné obce

Vládní programové prohlášení anoncuje, že velká část prostředků by měla jít do „programu podpory energeticky soběstačných obcí“. Takové projekty jsou koncepčním řešením, které pomůže výrazně snížit znečištění ovzduší i závislost obce na dovozu energie – a tedy odliv peněz z místní ekonomiky. Musí ale vždy zahrnovat také účinné kroky ke snižování energetické náročnosti: nejprve zateplují, potom vytápím z čistého zdroje.

Součástí programu by byla i podpora výstavby a přestavby zdrojů tepla na využití obnovitelných zdrojů energie. Výroba elektřiny z obnovitelných zdrojů energie by byla podporována pouze výjimečně (protože již nyní pro-

vozovatelé dostávají – díky zákonu o obnovitelných zdrojích – na vyrobenou kilowatthodinu zvýhodněnou a dlouhodobě garantovanou výkupní cenu).

Hnutí DUHA navrhuje, aby do tohoto programu směřovaly minimálně 2 miliardy korun ročně. Šlo by o kombinaci peněz na projekty i konkrétní technologická řešení. Taková částka umožní uskutečnit zhruba stovku projektů. Sto obcí se silným zaměřením na energetickou nezávislost by už bylo dobrou inspirací pro ostatní.

Lepší recyklační služby: třídění blíže domu

Česká republika recykluje nebo kompostuje pouze 16 % komunálního odpadu. Přitom v sousedním Rakousku nebo Německu je to už kolem 50 %. Příčina? Špatné recyklační služby. Popelnice stojí před každým domem, ale k barevným kontejnerům na tříděný odpad to průměrná domácnost má 140 metrů daleko.

Proto by vláda měla část peněz z eurofondů použít na zavádění lepších recyklačních služeb. Každý by měl mít nádoby na tříděný sběr na dohled (do 50 metrů) od svého domu.

V některých místech by lidé ani nemuseli chodit ke kontejnerům, ale komunální služby rozdělí domácnostem barevné pytle na tříděný odpad, které budou v určený den svážit přímo od domu – stejně jako popelnice. Podobné programy úspěšně pracují v řadě evropských měst i některých českých obcích. Usnadnily třídění, a zvýšily tak recyklaci.

Vláda už v roce 2003 rozhodla, že právě takové projekty – odvozní systémy tříděného odpadu – budou hlavní prioritou státního financování programů nakládání s odpady. Teď je příležitost plány promítnout do konkrétních činů. Hnutí DUHA navrhuje, aby na záměry takzvaného odvozního sběru tříděného odpadu vyčlenili 200 milionů korun ročně.

Jde to? Ano. Operační program Životní prostředí počítá se 3,1 miliardou korun ročně na různé projekty nakládání s odpady a tzv. staré zátěže: čištění toxické kontaminace v průmyslových podnicích a podobně. Hnutí DUHA navrhuje asi třicetinu z této částky investovat do lepších recyklačních služeb, které zajistí, aby třídění odpadu bylo postupně stejně snadné jako jej sypat do popelnice. Mezi podporovanými odpadovými programy je i položka „budování systémů odděleného sběru odpadů“, které odvozní sběr perfektně odpovídá.

Lepší recyklační služby: zelený odpad

Kontejnery na plasty, papír nebo sklo jsou daleko od domu. Ale tzv. biologicky rozložitelný odpad z kuchyní a zahrad, který tvoří bezmála polovinu komunálních odpadů, ve většině měst a obcí nelze zatím třídřit vůbec.

Přitom by je šlo použít k výrobě kompostu – který poslouží ke zlepšení kvality zemědělské půdy, kde dlouhodobě ubývá organické hmoty – nebo bioplynu, obnovitelného zdroje tepla a elektřiny. Zároveň klesne také skládávání.

Razantní omezení množství biologicky rozložitelných odpadů, které plyne na skládky, o 65 % v letech 1995–2020 požaduje také evropská směrnice. Zatím se jí nedaří plnit a množství biologicky rozložitelného odpadu roste.

Zelené odpady se třídřit do speciálních kontejnerů, které brání zapáchání. Peníze z evropských fondů by obcím umožnily do nich investovat. Dovolily by také podporu domácího a komunitního kompostování: kompostérů společných obvykle pro několik domů v ulici.

Hnutí DUHA navrhuje investovat do sběru biologicky rozložitelných odpadů a domácího či komunitního kompostování (nákup kontejnerů a kompostérů, další infrastruktura, informační kampaně v obcích a městech) 800 milionů korun ročně.

Jde to? Ano. Opět jde pouze o část prostředků, s nimiž Operační program Životní prostředí počítá na projekty nakládání s odpady. Také sběr či kompostování zeleného odpadu odpovídá položkám „budování systémů odděleného sběru odpadů“ a „podpora výstavby kompostáren“.

Lepší recyklační legislativa

Investice z evropských fondů nestačí. Hnutí DUHA zároveň prosazuje balíček změn v zákoně o odpadech, které pomohou lepší recyklaci a usnadní třídění. Patří mezi ně základní standard recyklačních služeb, jež by města či obce měly domácnostem poskytovat, či změna poplatků, aby se recyklace více vyplatila. Další informace: www.hnutiduha.cz/publikace/lepsi_recyklační_sluzby.pdf

Vydalo Hnutí DUHA

Pavel Příbyl, Ivo Kropáček, Petr Holub
a Vojtěch Kotecký, červen 2007

A› Bratislavská 31, 602 00 Brno

T› 545 214 431

F› 545 214 429

E› info@hnutiduha.cz

www.hnutiduha.cz

Hnutí DUHA s úspěchem prosazuje ekologická řešení, která zajistí zdravé a čisté prostředí pro život každého z nás. Navrhujeme konkrétní opatření, jež sníží znečištění vzduchu a vody, pomohou omezit množství odpadu, chránit krajinu nebo zbavit potraviny toxických látek. Naše práce zahrnuje jednání s úřady a politiky, návrhy zákonů, kontrolu průmyslových firem, pomoc lidem, rady domácnostem a vzdělávání, výzkum, informování novinářů i spolupráci s obcemi. Hnutí DUHA působí celostátně, v jednotlivých městech a krajích i na mezinárodní úrovni. Je českým zástupcem Friends of the Earth International, největšího světového sdružení ekologických organizací.